

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในโลกแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และวิชาการเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้สภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป การดำรงชีวิตภายใต้สังคมแห่งยุคนี้จึงมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น บุคคลต้องมีความสามารถในการพิจารณาสภาพการณ์ ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ที่แวดล้อมตนอย่างละเอียดรอบคอบ สำหรับทางด้านการศึกษาเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาอย่างมาก ทำให้รูปแบบของการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ผู้เรียนต้องเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น และต้องมีความสามารถในการพิจารณาข้อมูล และข้อความรู้ต่าง ๆ อย่างรอบคอบ เพื่อนำไปสู่การสร้างข้อความรู้ทางวิชาการ หรือเพื่อนำไปใช้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา โดยใช้ในการตัดสินใจที่จะเชื่อหรือเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ถูกต้องเหมาะสม การคิดวิเคราะห์หรือคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับบุคคลในสภาพการณ์ปัจจุบัน

การคิดวิจารณ์ เป็นการคิดพิจารณาใคร่ครวญอย่างรอบคอบในการตัดสินใจที่รับหรือปฏิเสธข้ออ้างต่าง ๆ (Moore and Parker, 1988) เป็นการคิดแบบหนึ่งที่อาศัยเหตุผลและข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจ Good (1973) อธิบายว่า การคิดวิจารณ์เป็นกระบวนการคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประเมินหลักฐานเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์และพิจารณาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา และใช้เหตุผลตามแนวตรรกวิทยาอย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งตรงกับคำว่า โอนิโสมนสิการ ที่พระราชวรมูณี (สุนทรวิวัฒน์, 2533) ได้อธิบายความหมายไว้ว่าเป็นการคิดอย่างถุกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ คิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง เป็นขั้นตอนสำคัญในการสร้างปัญหาที่บริสุทธิ์ เป็นอิสระ และทำให้ทุกคนช่วยตนเองได้

การคิดวิจารณ์ตามแนวคิดของ Watson และ Glaser (1964) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ทักษะคิด ความรู้ และทักษะ โดยทักษะคิดเป็นการแสดงออกทางจิตใจที่ต้องการสืบค้นปัญหาที่มีอยู่ ความรู้เกี่ยวข้องกับ การใช้เหตุผลในการประเมินสถานการณ์ การสรุปอย่างเที่ยงตรงและเข้าใจในความเป็นนามธรรม ส่วนทักษะจะประสูก่อรวมอยู่ในทักษะคิดและความรู้ ซึ่งเหล่านี้จำเป็นต้องใช้ความสามารถในการอนุมาน (Inference) การยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น

(Recognition of assumptions) การนิรนัย (Deduction) การตีความ (Interpretation) และการประเมินข้อโต้แย้ง (Evaluation of argument) ความสามารถทั้ง 5 ตัวนี้ ถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการคิดวิจารณ์ทฤษฎี ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องและต้องใช้ร่วมกัน โดยไม่จำเป็นต้องใช้เรียงลำดับกัน และอาจมีความสำคัญไม่เท่ากันในแต่ละสถานการณ์

วิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ต้องปฏิบัติกับชีวิตมนุษย์ ความผิดพลาดในการทำงานทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตผู้ป่วยได้ ดังนั้นพยาบาลจึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ การคิดวิจารณ์ทฤษฎีจึงเป็นคุณสมบัติที่ต้องคิดด้วยพยาบาลอยู่เสมอ เพราะการคิดวิจารณ์ทฤษฎีจะช่วยให้การทำการพยาบาล ช่วยให้มีความกระจำจัดในการรับรู้มากขึ้น ทำให้การทำงานราบรื่น มีความตื่นตัวเติบโตทางสติปัญญา รู้จักวิธีการ "คิดอย่างไร" มากกว่า "คิดอะไร" (ผ่องศรี เกียรติเลิศสนา, 2538) เพราะการพยาบาลมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเสมอ การที่พยาบาลจะนำเพียงความรู้ในข้อเท็จจริง หลักการ มาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลนั้นเป็นไปไม่ได้ พยาบาลต้องใช้การคิดวิจารณ์ทฤษฎีในการแก้ปัญหาที่พบ รวมทั้งต้องใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน แม้ว่าความแม่นยำในหลักการหรือความรู้ จะเป็นสิ่งสำคัญสำหรับวิชาชีพการพยาบาล แต่ความสามารถในการนำข้อความรู้ไปใช้อย่างเหมาะสมมีความสำคัญมากกว่า (อาภรณ์ ชูดวง, 2535) โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่ภาวะสุขภาพมีความซับซ้อน พยาบาลจำเป็นต้องใช้ทักษะการคิดวิจารณ์ทฤษฎี เพื่อจัดการกับความต้องการทางการพยาบาลที่เพิ่มมากขึ้น (Pond, Bradshaw and Turner, 1991) ด้วยเหตุนี้พยาบาลจึงจำเป็นต้องมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ทฤษฎี ซึ่งต้องการการพัฒนาตลอดการเป็นนักศึกษาพยาบาล

แม้ว่าสถาบันการศึกษาพยาบาลต่างตระหนักถึง ความสำคัญความสามารถในการคิดวิจารณ์ทฤษฎี อันจะเห็นได้จากเป้าหมายของหลักสูตรข้อหนึ่งที่คล้ายคลึงกันว่า ต้องการผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชาชนได้ (ผ่องศรี เกียรติเลิศสนา, 2538) ซึ่งจำเป็นต้องใช้ความสามารถในการคิดวิจารณ์ทฤษฎี แต่สภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ยังขาดความคิดวิจารณ์ทฤษฎี กล่าวคือ เมื่อเข้าไปปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาลแล้ว จะพบว่า มีจุดอ่อนที่ความคิดเชิงเหตุและผล การคิดผลดี-ผลเสีย การวิเคราะห์ทางเลือกเพื่อการตัดสินใจ (หวงวิรัตน์ บุญญานุรักษ์, 2537) และมักใช้ความรู้พื้นฐานหรือความเคยชินในการปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาล มากกว่าการใช้การตัดสินใจตามหลักวิชาการ พยาบาลอย่างรอบคอบ จากผลการวิจัยของ ลัดดา เบื้องเห็น (2530) ที่ทำการวิเคราะห์ความสามารถในการวินิจฉัยการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ ในกรุงเทพมหานคร พบว่า พยาบาลวิชาชีพส่วนมาก มีความสามารถในการใช้ข้อมูลประกอบการวินิจฉัยการพยาบาลอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น มีเพียงร้อยละ 0.87 ที่กำหนดข้อวินิจฉัยทางการพยาบาลได้สมบูรณ์ใน 9 ข้อที่กำหนดให้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ คำของ รัชมีมาลา (2533) ที่ว่า พยาบาลวิชาชีพ

ส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถรวบรวมข้อมูลประกอบการวินิจฉัยการพยาบาล กำหนดข้อวินิจฉัยการพยาบาลในระดับต่ำ และพยาบาลวิชาชีพส่วนน้อยที่มีการคิดพิจารณาอย่างรอบคอบในการวินิจฉัยการพยาบาล ผลงานวิจัยดังกล่าวเป็นผลสะท้อนต่อการจัดการศึกษา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญของการศึกษาพยาบาลที่ต้องได้รับการแก้ไข

การคิดวิจารณ์จะเกิดขึ้นได้ต้องมีสิ่งกระตุ้น สิ่งกระตุ้นเกิดขึ้นจากสภาพการเรียนการสอนที่อาจารย์จัดขึ้นอย่างมีรูปแบบ (Kramer Tegan and Knauber, 1970 อ้างใน พวงรัตน์ บุญญารัตน์, 2537) ซึ่งสภาพการเรียนการสอนจะต้องเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียน โดยใช้กระบวนการคิดอย่างรอบคอบและมีเหตุผล วิธีการสอนแต่ละวิธีทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการสอนในด้านพุทธิ จิตต และทักษะไม่เท่ากัน เพราะ วิธีการสอนบางวิธีมีความจำกัดในตัวของมันเอง (จินตนา อุณพันธ์, 2527) วิธีการสอนที่เน้นการค้นคว้าด้วยตนเอง การอภิปราย และการสอนด้วยสถานการณ์ปัญหาจะทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ด้านพุทธิ มากกว่าวิธีการสอนแบบบรรยาย เทคนิคที่สำคัญในกระบวนการเรียนการสอนที่จะช่วยส่งเสริม และพัฒนากระบวนการคิดของนักศึกษาอย่างหนึ่ง ก็คือ การใช้คำถามในชั้นเรียน Costa และ Lowery (1989) กล่าวว่า พฤติกรรมการใช้คำถามของครูมีความสัมพันธ์กับลักษณะการคิดของนักศึกษา โดยครูที่ใช้คำถามแบบมีคำตอบหลายทิศทาง (Divergent thinking questions) บ่อยจะกระตุ้นการคิดของนักศึกษา มากกว่าครูที่ใช้คำถามแบบความรู้-ความจำ (Cognitive memory questions)

ในการเรียนการสอน บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นปัจจัยอีกตัวหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการคิดของนักศึกษา ก็คือ บรรยากาศในชั้นเรียน Berger (1984) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาและอาจารย์ รวมทั้งบรรยากาศในชั้นเรียนมีส่วนช่วยส่งเสริมหรือขัดขวางความสามารถในการคิดวิจารณ์และความคิดสร้างสรรค์ได้ นอกจากนั้นการจะพัฒนาการคิดของนักศึกษานั้น กระบวนการย้อนกลับหรือการประเมินผลการเรียนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้นักศึกษารู้จุดบกพร่องของตนเองและเข้าใจเหตุผลที่ถูกต้อง อันจะนำไปใช้ปรับปรุงกระบวนการคิดของตนต่อไป

การพัฒนาความคิดวิจารณ์เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ โดยที่การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เริ่มต้นจากการถูกกระตุ้นด้วยสิ่งเร้า จนกระทั่งบุคคลนั้นมีการตอบสนองกลับไปสู่สิ่งแวดล้อมภายนอก (จินตนา อุณพันธ์, 2527) การเรียนรู้จึงเป็นเรื่องของผู้เรียน เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเฉพาะตน เรียนรู้แทนกันไม่ได้ ผู้สอนมีหน้าที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระในการตัดสินใจ ใช้สติปัญญาของตนเองอย่างเต็มที่ (Dewey, 1963 cited by Hudgins, 1977) นักศึกษาจึงเป็นบุคคลสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาทักษะทางการคิดวิจารณ์ อรสา พันธุ์ภักดี (2537) กล่าวว่า การที่นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนด้วยตนเอง (Active Learning) จะทำให้นักศึกษารู้จักคิด รู้จักปรับความคิดและวิธีการ รวมถึงเลือกความรู้ให้เหมาะกับสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ได้ นอกจากนั้นการที่นักศึกษาได้ค้นคว้าด้วยตนเอง

เพิ่มเติมจากในชั้นเรียน จะช่วยทำให้เกิดความกระจำจืด ท้นต่อความก้าวหน้าและเสริมให้นักศึกษาใช้ความคิดและตัดสินใจได้ถูกต้องยิ่งขึ้น ซึ่งความสามารถในการค้นคว้าหรือแสวงหาข้อมูล เป็นลักษณะหนึ่งของผู้ที่มีการคิดวิจารณ์ (Hudgins, 1977)

การพัฒนาทางสติปัญญาจะต้องมีการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ใช้ความคิดอย่างอิสระ ได้ฝึกฝน ทดลองใช้ความรู้ ความคิดของตนเอง กิจกรรมนักศึกษาเป็นการจัดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้อย่างอิสระ โดยมีลักษณะของการเรียนการสอนแบบ Learning by Doing (วัฒน์สมประเสริฐ, 2528) กิจกรรมนักศึกษาจะมีปัญหาและมิจานเป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนได้ศึกษา ได้แก้ไข ได้ปฏิบัติ หรือตอบสนองมากมายหลายอย่างตามความพอใจ ความสนใจ และความสามารถของบุคคล ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาได้นำความรู้ ประสบการณ์เดิมมาใช้เพื่อการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการฝึกการคิดโดยให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง เรือกได้ว่าเป็นการจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาได้ฝึกคิด

อาจกล่าวได้ว่า ความสามารถในการคิดวิจารณ์มีความสำคัญและจำเป็นต่อการปฏิบัติการพยาบาลที่มีคุณภาพ บัณฑิตพยาบาลจึงควรเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิดวิจารณ์ มีการศึกษาคิดของนักศึกษากันมากในต่างประเทศ สำหรับในประเทศไทยยังไม่มี การศึกษาคิดวิจารณ์ในนักศึกษาพยาบาล โดยเฉพาะการศึกษาในความสามารถข้อทั้ง 5 ด้านของการคิดวิจารณ์ตามแนวคิดของ Watson และ Glaser ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดวิจารณ์โดยตรง นอกจากนี้มีวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษารูปแบบ การสอนเพื่อพัฒนาการคิดวิจารณ์ของนักศึกษาพยาบาล แต่ยังไม่เคยมีผู้ศึกษาว่าสภาพการ เรียนการสอนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันมีการเสริมสร้างการคิดวิจารณ์หรือไม่ ผู้วิจัย ซึ่งเป็นอาจารย์พยาบาล และมีส่วนรับผิดชอบต่อการจัดการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาพยาบาล จึงสนใจที่จะศึกษาความสามารถในการคิดวิจารณ์ของนักศึกษาพยาบาล โดยมีคำถามการวิจัย ดังนี้

1. นักศึกษาพยาบาลมีความสามารถในการคิดวิจารณ์อย่างไร
2. สภาพการเรียนการสอนที่เน้นสถานการณ์จริง มีความสัมพันธ์กับความสามารถ

ในการคิดวิจารณ์ของนักศึกษาพยาบาลหรือไม่

ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนทางพยาบาล-ศาสตร์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความสามารถในการคิดวิจารณ์ ด้านการอนุมาน การยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น การนิรนัย การตีความ และการประเมินข้อโต้แย้งของนักศึกษาพยาบาล
2. ศึกษาความสัมพันธ์ของสภาพการเรียนรู้การสอนที่เน้นสถานการณ์จริงด้านกิจกรรมการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมนักศึกษา กับความสามารถในการคิดวิจารณ์ของนักศึกษาพยาบาล

แนวเหตุผลและสมมุติฐานการวิจัย

การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนตามปกติในสถานศึกษา อาจารย์สามารถบูรณาการทักษะการคิดในเนื้อหาของหลักสูตรได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hudgins (1977) ที่สรุปว่า การฝึกทักษะการคิดควรควบคู่ไปกับการสอนเนื้อหาวิชา การเรียนการสอนที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาจึงเป็นการจัดสภาพการเรียนรู้การสอนเพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาสติปัญญาไปทางองคางาม โดยสภาพการเรียนรู้การสอนเกิดขึ้นจากกิจกรรม 3 ส่วนประกอบกัน คือ กิจกรรมการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมนักศึกษา ซึ่งจะทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ทักษะการคิดวิจารณ์ ฝึกฝน และพัฒนาจนเกิดเป็นความชำนาญ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ความสามารถในการคิดวิจารณ์ของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับสภาพการเรียนรู้การสอนที่เกิดขึ้นในสถาบันการศึกษานี้ ดังต่อไปนี้

การจะพัฒนาการคิดวิจารณ์ของนักศึกษานั้น อาจารย์ผู้สอนจะต้องตั้งเป้าหมายและจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นกระบวนการคิดเป็นหลักสำคัญ โดยมีเนื้อหาเป็นข้อมูลหรือเป็นสื่อในการฝึกฝนกระบวนการคิดให้กับนักศึกษา (อรพรวณ ลือบุญวัชชัย, 2538 ก) วิธีการสอนจะช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดของนักศึกษาจึงต้องมีลักษณะที่เน้นกระบวนการ พร้อมกับเน้นให้นักศึกษาไม่รู้ข้อเป็นนิจ โดยให้ความสมบูรณ์ทั้งเนื้อหา และกระบวนการคิด (ทองจันทร์ หงส์ลดารมภ์, 2534) และอาจารย์จะต้องเปลี่ยนทัศนคติจากที่คิดว่า อาจารย์เป็นผู้ที่รู้เรื่องในสิ่งที่สอนดีที่สุด นักศึกษาต้องเชื่อฟังอาจารย์อย่างเดียว มาเป็นอาจารย์ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ใช้ความคิด เหตุผล จิตนาการ และสร้างสรรค์ด้วยตนเอง อธิบายเรียนและมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน กระตุ้นให้นักศึกษาตั้งคำถาม หรือตั้งคำถามที่มีแนวทางให้นักศึกษาค้นหาคำตอบ Cunningham (1971) กล่าวว่า มิ่งงานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าคำถามและกลวิธีการถามของครูมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของนักศึกษา ช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้วิธีการคิด และระดับความคิดของนักศึกษาจะแสดงออกในการตอบคำถามของอาจารย์นั่นเอง

หรือสมุดกลาง สถาบันนวิทยบริการ

อุบลราชกรณมหาวิทยาลัย

การส่งเสริมให้นักศึกษามีความสามารถในการคิดนั้น อาจารย์ต้องสร้างบรรยากาศให้นักศึกษารู้สึกมีอิสระที่จะแสดงออก ได้รับการยอมรับในความเป็นบุคคล มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และได้รับการตอบสนองในการจัดตั้งเป้าหมายการวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ (Whitman et al., 1988) ในทางตรงกันข้าม บรรยากาศการเรียนที่เคร่งเครียด การให้การเสริมแรงแก่เด็กที่เงิบไม่ช่างซักช่างถามเป็นการบั่นทอนการแสดงความคิดเห็นของเด็ก แม้จะมีสื่อการเรียนที่ดีแต่ถ้าขาดบรรยากาศที่เป็นกันเอง และขาดความอบอุ่นแล้วก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จในการสอนทักษะการคิด (Wessermann, 1984 อ้างใน ปราโมทย์ จันทร์เรือง, 2536) นอกจากนั้นการประเมินผลการเรียนก็เป็นกิจกรรมการสอนอีกอย่างหนึ่ง ที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ของนักศึกษา โดยการประเมินผลการเรียนจะเป็นตัวกำหนดวิธีการเรียนของนักศึกษา (ทองจันทร์ หงส์ดามรงค์, 2534) นอกจากนั้น การประเมินผลการเรียนยังเป็นประโยชน์แก่นักศึกษาในแง่การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักศึกษา ซึ่งจะแสดงถึงจุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละบุคคล ตลอดจนช่วยเพิ่มแรงกระตุ้นให้นักศึกษาเรียนรู้เพิ่มขึ้น (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2528)

นักศึกษานับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในระบบการเรียนการสอน ด้วยเหตุที่ว่า การเรียนจะไม่เกิดขึ้นหากขาดผู้เรียน และการเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลที่จะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ในระดับใด (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2527) Rogers (1969) กล่าวว่า การเรียนจะบังเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีส่วนรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้ ค้นพบปัญหาของตนตัดสินใจเลือกทางเดินของตน และยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากทางเลือกนั้น ทักษะการคิดก็เกิดจากการเรียนรู้เช่นกัน โดยผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์มาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาการคิด การคิดของผู้เรียนจะมีคุณภาพเพียงใดอยู่กับการแสวงหาข้อมูลของผู้คิด ความสนใจ และความต้องการมีส่วนร่วมในการคิดของผู้เรียน ครูมีส่วนสำคัญในการใช้กลวิธีการสอนให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพการคิดไปตามลำดับ (Fraenkel 1980 อ้างใน ปราโมทย์ จันทร์เรือง, 2536)

กิจกรรมนักศึกษานับเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณสมบัติ เสริมสร้างบุคลิกและสมรรถภาพในด้านต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในตัวนักศึกษา นอกเหนือไปจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพราะกิจกรรมนักศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่รวมเอาส่วนดีของการศึกษาในชีวิตจริง และการศึกษาในระบบสถาบันการศึกษาเข้าไว้ด้วยกัน เป็นสนามให้นักศึกษาได้ทดลองใช้ความรู้และประสบการณ์จากห้องเรียนให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริง วัตน์ สมประเสริฐ (2528) อธิบายว่า กิจกรรมนักศึกษาช่วยขยายสิ่งแวดล้อมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ทำให้นักศึกษาสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมได้หลายทางได้ลงมือปฏิบัติจริง ตลอดจนได้ฝึกทักษะการคิดด้วย ดังนั้นกิจกรรมนักศึกษาจึงเปรียบเสมือน การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้นักศึกษาได้นำความรู้ในชั้นเรียนมาประยุกต์ใช้

ฝึกการวางแผนงาน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการใช้วิจรรย์ในการตัดสินใจ และ
เรียนรู้การทำงานร่วมกันจะเป็นพื้นฐานในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลต่อไป

อาจสรุปได้ว่า สภาพการเรียนการสอนที่พัฒนาการคิดวิจรรย์จะมีลักษณะที่เน้นให้
นักศึกษามีการวิเคราะห์และตัดสินใจในปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งต้องนำความสามารถที่เป็นส่วนประกอบ
ของการคิดวิจรรย์มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลหรือหลักฐานต่าง ๆ โดยอาศัยหลักการตีความ
การอนุมาน และการนิรนัยเป็นสำคัญ สำหรับการตัดสินใจในปัญหาที่ยังเป็นประเด็นข้อโต้แย้ง
ต้องอาศัยการประเมินที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ และสัมพันธ์กับหลักฐานต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล รวมทั้ง
เสนอข้อสมมติฐานล่วงหน้าได้อย่างมีเหตุผลตามข้อเท็จจริงที่มีอยู่ได้ และยิ่งนักศึกษาได้ผ่านสภาพ
การเรียนการสอนที่มีลักษณะดังกล่าวมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้นักศึกษาได้พัฒนาการคิดวิจรรย์ให้
สูงขึ้น

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานการวิจัยได้ว่า

1. สภาพการเรียนการสอนที่เน้นสถานการณ์จริง ด้านกิจกรรมการสอนมีความสัมพันธ์
ทางบวกกับความสามารถในการคิดวิจรรย์ของนักศึกษาพยาบาล
2. สภาพการเรียนการสอนที่เน้นสถานการณ์จริง ด้านกิจกรรมการเรียนมีความสัมพันธ์
ทางบวกกับความสามารถในการคิดวิจรรย์ของนักศึกษาพยาบาล
3. สภาพการเรียนการสอนที่เน้นสถานการณ์จริง ด้านกิจกรรมนักศึกษามีความสัมพันธ์
ทางบวกกับความสามารถในการคิดวิจรรย์ของนักศึกษาพยาบาล

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักศึกษาพยาบาลที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 1, 2, 3
และ 4 หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ปีการศึกษา 2538 ของสถาบันการศึกษาพยาบาลของรัฐในทุก
สังกัด คือ สังกัดกระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข ทบวงมหาวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร และสภากาชาดไทย มีจำนวนประชากร 12,282 คน

2. การศึกษาวิจัยนี้สภาพการเรียนการสอนที่เน้นสถานการณ์จริง วัตถุประสงค์การรายงาน
ของนักศึกษาพยาบาล

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น คือ สภาพการเรียนการสอนที่เน้นสถานการณ์จริง ประกอบด้วย

3.1.1 กิจกรรมการสอนเรื่องวิธีการสอน การใช้คำถาม การสร้าง
บรรยากาศในชั้นเรียน และการประเมินผลการเรียน

3.1.2 กิจกรรมการเรียนรู้

3.1.3 กิจกรรมนักศึกษา

3.2 ตัวแปรตาม คือ ความสามารถในการคิดวิจารณ์งาน ซึ่งประกอบด้วยความสามารถ 5 ด้าน ได้แก่ การอนุมาน การยอมรับในข้อตกลงเบื้องต้น การนิรนัย การตีความ และการประเมินข้อโต้แย้ง

ข้อตกลงเบื้องต้น

แบบทดสอบที่ใช้วัดความสามารถในการคิดวิจารณ์งานในงานวิจัยนี้ เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นใหม่ตามแนวคิดของ Watson และ Glaser เกณฑ์ในการแบ่งระดับความสามารถในการคิดวิจารณ์งานคำนวณจากระดับการวัดความสามารถในการคิดวิจารณ์งานของข้อคำถามแต่ละข้อ ซึ่งประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การคิดวิจารณ์งาน หมายถึง การคิดพิจารณาอย่างรอบคอบในข้อความที่เป็นปัญหาโดยหาหลักฐานที่มีเหตุผล หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้มาสนับสนุนการตัดสินใจตามเรื่องราวหรือสถานการณ์นั้น เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปที่ถูกต้อง

2. ความสามารถในการคิดวิจารณ์งาน หมายถึง ความสามารถของนักศึกษาในการทำแบบทดสอบความสามารถในการคิดวิจารณ์งาน ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับความสามารถใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ 5 ด้าน คือ

2.1 การอนุมาน (Inference) หมายถึง การพิจารณาความเป็นไปได้ของข้อสรุปจากหลักฐานที่ได้จากการสังเกตหรืออาศัยความรู้โดยทั่วไป

2.2 การยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น (Recognition of Assumptions) หมายถึง การละข้อความหรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้น ๆ ไว้ในฐานที่เข้าใจ

2.3 การนิรนัย (Deduction) หมายถึง การถอดข้อสรุปอย่างจำเป็นและตายตัวจากหลักฐานซึ่งเป็นสถานการณ์ที่กำหนดให้ โดยถือว่าสถานการณ์นั้นเป็นจริงโดยปราศจากข้อยกเว้น

2.4 การตีความ (Interpretation) หมายถึง การสรุปความจากข้อมูลหรือหลักฐานที่กำหนดให้อย่างมีเหตุผลเนื่องพหุ โดยข้อสรุปนั้นไม่จำเป็นต้องถอดออกมาจากหลักฐานอย่างตายตัว

2.5 การประเมินข้อโต้แย้ง (Evaluation of Argument) หมายถึง การตัดสินความถูกต้องของการอ้างเหตุผล ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญและเกี่ยวข้องโดยตรงกับสถานการณ์ที่กำหนดให้

3. สภาพการเรียนรู้การสอนที่เน้นสถานการณ์จริง หมายถึง บรรยากาศทางการศึกษาที่เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ผู้สอน โดยมีจุดมุ่งหมายที่การเรียนรู้หรือการพัฒนา นักศึกษา ซึ่งเกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาพยาบาล ทั้งที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ได้แก่ กิจกรรมการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ และนอกห้องเรียน ได้แก่ กิจกรรมนักศึกษา

3.1 กิจกรรมการสอน หมายถึง การปฏิบัติหรือการกระทำของอาจารย์พยาบาล เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักศึกษาประกอบด้วย กิจกรรมการสอนของอาจารย์พยาบาลที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน 4 เรื่อง คือ

3.1.1 วิธีการสอน หมายถึง พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ที่เน้นสถานการณ์จริงและการมีส่วนร่วมของนักศึกษา

3.1.2 การใช้คำถาม หมายถึง พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในการตั้งข้อปัญหาที่กระตุ้นเร้าความคิดของนักศึกษา โดยนักศึกษาต้องใช้เหตุผล ความรู้พื้นฐาน และประสบการณ์ประกอบการพิจารณาเพื่อตอบข้อปัญหานั้น

3.1.3 การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีการทำงานร่วมกัน และส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ กับนักศึกษา

3.1.4 การประเมินผลการเรียน หมายถึง พฤติกรรมของอาจารย์ในการให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความก้าวหน้าและผลลัพธ์ของการเรียนการสอน

ในการวิจัยนี้ กิจกรรมการสอนวัดได้จากการรายงานของนักศึกษา เกี่ยวกับกิจกรรมการสอนของอาจารย์พยาบาลที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ในเรื่องวิธีการสอน การใช้คำถาม การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน และการประเมินผลการเรียน

3.2 กิจกรรมการเรียน หมายถึง การปฏิบัติหรือการกระทำของนักศึกษา พยายามในการเรียนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้มาซึ่งการเรียนรู้

ในการวิจัยนี้ กิจกรรมการเรียนวัดได้จากการรายงานของนักศึกษา เกี่ยวกับระดับ ของการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนของตน

3.3 กิจกรรมนักศึกษา หมายถึง การปฏิบัติหรือการกระทำของนักศึกษา พยายามนอกชั้นเรียนตามความสมัครใจ ภายใต้การช่วยเหลือ และเสนอแนะของอาจารย์ ที่มี เป้าหมายเพื่อการเรียนรู้ การอยู่ร่วมกัน และการทำงานร่วมกัน

ในการวิจัยนี้ กิจกรรมนักศึกษาวัดได้จากการรายงานของนักศึกษา เกี่ยวกับกิจกรรม นักศึกษาที่เกิดขึ้นในสถาบันของตน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับอาจารย์พยายามในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ให้พัฒนาความสามารถในการคิดวิจารณ์ของนักศึกษาพยาบาล
2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถาบันการศึกษาพยาบาลในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้พัฒนาความสามารถในการคิดวิจารณ์ของนักศึกษาพยาบาล
3. เพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัยเกี่ยวกับการคิดวิจารณ์ของนักศึกษาพยาบาลใน ประเด็นต่าง ๆ ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย